

*Карпова О. О.,
к.пед.н., доцент кафедри іноземних мов
Одеського національного економічного університету
magic__box@mail.ru*

Стратегічне планування діяльності ВНЗ як складова процесу реформування системи вищої освіти в Україні (на прикладі досвіду Німеччини)

Реформування системи вищої освіти безпосередньо залежить від політичних та соціально-економічних змін, а також багатьох інших зовнішніх і внутрішніх факторів. Однак, необхідно враховувати той факт, що без ретельного та виваженого менеджменту, першим етапом якого є планування, процес реформування може стати неорганізованим, несистемним та матиме незворотні негативні наслідки. Тому, першочерговим завданням у процесі реформування системи вищої освіти є стратегічне короткострокове та довгострокове планування.

Проблеми реформування системи вищої освіти в Україні досліджували такі вчені як О. Барановський, В. Геєць, В. Кремень [1], С. Ніколаєнко, та ін. Незважаючи на вагомі дослідження зазначеної проблеми залишається актуальною проблема вивчення сутності, особливостей та визначення перспектив процесу реформування системи освіти в цілому, та вищої освіти зокрема.

Під час навчального візиту до Німеччини сферою нашого дослідження була система вищої освіти, її сучасний стан, проблеми та перспективи, фінансування наукових досліджень, взаємодія вищих навчальних закладів з різними установами – дослідницькими центрами, фондами, компаніями та підприємствами тощо.

Слід зазначити, що за підсумками міністерської конференції «Саксонські вищі навчальні заклади у 2025 році» було виділено такі напрями вдосконалення системи вищої освіти як: розвиток дуального навчання у

зв'язку із зростаючим попитом на кваліфікованих робітників; упровадження «Ініціативи Досконалості (Die Exzellenzinitiative)» та «Пакту про дослідження та інновації («Pakt für Forschung und Innovation») з урахуванням скорочення державного фінансування.

Зокрема, було зазначено, що поняття «науковий регіон (Wissenschaftsregion)» набув поширеного вживання, і місто Лейпциг є яскравим прикладом тому, що необхідно організовувати діяльність університетів у поєднанні з основними напрямками розвитку регіональної економіки та її специфікою. Тому, основним питанням сьогодення як для міністерства, так і для Німеччини в цілому, є те, як наука слугує економіці та економічному розвитку [4].

У процесі довгострокового планування, на думку П. Штрошнайдера, директора Німецького науково-дослідного об'єднання, варто враховувати той факт, що наука та діяльність вищої школи, так само як дослідження, не можуть бути однозначно заплановані. Планування стане лише передумовою можливості навчання та дослідження. Навіть найретельніше планування не зможе охопити усі можливі проблеми, через те, що процес наукового пізнання не може бути передбачуваним. До того ж, необхідно враховувати взаємозв'язок зростаючого сплетіння світових спільнот, європеїзацію, інтернаціоналізацію та глобалізацію процесів, що породжують диференціацію разом із де-диференціацією. Наука у нашому суспільстві залишається привілейованою формою виходу в світ, тому що функціонування суспільства і держави, політики, економіки, культури та індивідуального буття залежать від наукового знання [4].

Вищі навчальні заклади для прикладної науки виконують важливу та специфічну функцію у науково-дослідницькій системі, що полягає в організації науково-та практично-орієнтованого навчання, дослідницької практики, співпраці між наукою та вищою школою урахуванні регіональних структурних процесів тощо. Таким чином, диференційовану систему вищої

освіти в Україні з функціональною різницею усіх видів вищих навчальних закладів з їх специфічними завданнями необхідно утримувати та розвивати.

Сутність співпраці науки з вищими навчальними закладами полягає у відкритості, а не протистоянні теорії й практики, активного вступу вузів в економічну систему (навіть поза програм фінансування). Тому, планування подальшого розвитку та діяльності вищої школи повинно орієнтуватися на економічні, суспільні та політичні потреби, демографічні прогнози, бюджетні умови та обмеження фінансової політики.

Проблема фінансування системи освіти як в Німеччині, так і в Україні, особливо в процесі її реформування, полягає в тому, як побудувати діяльність фінансових організацій у такий спосіб, щоб урахувати розмаїття та складність структур та функцій наукової системи.

Вважаємо за необхідне зазначити, що наука є плюралістичним, децентралізованим улаштуванням, у якій відбувається постійна конкуренція між порядками самовіднесення та відношення до іноземного. Тому, вищій школі варто знайти між ними баланс завдяки диференціації наукової системи та системи вищої освіти в інтересах їх продуктивності, і обидві системи зробити більш плюралістичними [4, с.25-28].

Ми також погоджуємося з тим, що, на думку авторів теорії людського капіталу (Б. Андерсон, Р. Флауд, А. Хелсі), освіта є капіталовкладенням в майбутнє людини, яке згодом може дати зиск. Через це, витрачені в минулому зусилля обов'язково будуть винагороджені в майбутньому. Відтак, статус дорослої людини зумовлюється кількістю і якістю капіталовкладень у процес її освіти. Таким чином, недофінансування системи освіти та досліджень матиме передбачувані негативні наслідки у майбутньому для усіх сфер – економічної, політичної, соціальної тощо.

Яскравим прикладом стратегічного планування вищої освіти в Німеччині є діяльність фонду К. Аденауера, що фінансує політичні дослідження і дослідження в соціальних науках. Фонд організовує круглі столи, конференції, подіумні дискусії та лекції з метою ґрунтовного

обговорення та політичного аналізу суспільно важливих тем. У рамках політичної освіти та надання консультацій фонд влаштовує семінари, ділові ігри та тренінги, випускає книжки та серію публікацій «PolicyPapers», в яких надаються результати дискусій та рекомендації до дій. Основними напрямками роботи фонду є: 1) політична освіта, 2) пошук талановитих людей та надання стипендій для навчання, 3) формування політичної еліти з випускників, які займатимуть високі посади в різних установах з метою подальшої співпраці, 4) стипендії іноземним студентам та 5) політичний консалтинг (“think tank”).

Слід зазначити, що у такий спосіб фонд сприяє не лише підвищенню якості освіти, а й робить внесок у формування політичної еліти країни. На сьогодні, в Україні цей напрям роботи поки не є розвиненим, тому створення такого виду фонду або іншої установи дало б змогу не лише вивести політичну освіту, що є невід’ємною частиною демократичної держави, на новий рівень, а й сприяти формуванню політичної культури та становленню політичної еліти.

Отже, з огляду на зазначене, можемо зробити такі висновки:

- реформування системи вищої освіти прямо пропорційно залежить від економічної та політичної ситуації, тому відсутність стратегічного планування та фінансової підтримки, у тому числі, співпраці з підприємствами не буде реалізовано належним чином;

- зміна авторитарного стилю управління на демократичний сприятиме зменшенню корупції в системі освіти, розширенню обов’язків та вимагатиме більше відповідальності;

- урахування суспільних потреб та інтересів громадян під час прийняття рішень, законів, постанов тощо, на усіх рівнях сприятиме демократизації освіти;

- усвідомлення того, що «Ми працюємо з тими людьми, які є, а не які будуть. І ми не можемо працювати, щоб через 50 років кимось бути.» слугуватиме більш ефективній реалізації будь-яких реформ, тому що «дуже

важливим є не лише розв'язання адміністративних питань та гроші, а й люди, які будуть мотивовані.».

Проведене дослідження не вичерпує зазначену проблему. Перспективним може бути дослідження напрямів підготовки фахівців економічного профілю завдяки співпраці університетів та підприємств у Німеччині та Україні.

Література:

1. Кремень В. Г. Якісна освіта і нові вимоги часу / В. Г. Кремень // Педагогічна і психологічна науки в Україні. – К. : Педагогічна думка, 2007. – Т. I. – С. 11–24.
2. Линовицька О. Основні функції освіти / О. Линовицька // Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія. - 2014. – Вип. 36. - С. 44-50. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vird_2014_36_10
3. Отрощенко Л.С. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у вищій освіті Німеччини: [монографія] / Л.С. Отрощенко – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009.– 207 с.
4. Sachsens Hochschulen im Jahr 2025 // Sächsisches Staatsministerium für Wissenschaft und Kunst. – Dresden, 2015. – 86 S.